

Znalosti z různých oblastí tradiční materiální kultury vedly Kramaříka ke sledování jejich rozšíření v terénu a k etnokartografické metodě výzkumu, kterou u nás započala Drahomíra Stránská. Na toto téma publikoval několik prací a v domácím odborném tisku informoval o vývoji evropské etnokartografie. Až po Kramaříkově smrti byl vydán rozsáhlý, ale nedokončený rukopis o výsledcích etnokartografického studia starších forem lidové kultury v českých zemích jako *Etnografický atlas I.* (1978). Problematika kulturních hranic a vlivů byla v minulosti kontroverzním problémem zejména z hlediska česko-německých vztahů a výsledkem byly polemiky s německými badateli, do nichž se zapojil i Jaroslav Kramařík.

Z historického hlediska sledoval také folkloristickou problematiku. Věnoval se zejména rodnému kraji, jak ukazuje knižní monografie *Kozina a Lomikar v chodské lidové tradici* (1972), kde poukázal na možnosti studia lidového historického povědomí. Jako vědecký redaktor se podílel na vydání monografie Jindřicha Jindřicha *Chodsko* (1956), uspořádal výbor *Chodské pohádky a pověsti* (1956) nebo zhodnotil „chodské“ období v životě Boženy Němcové.

Detailní přehled Kramaříkova díla přináší zmíněná personální bibliografie vydaná k nedožitým 75. narozeninám. Ze soupisu díla je patrný jeho výrazný podíl na formování poválečné československé etnografie, která se snažila odpoutat od národopisné vědy předchozího období a stát se angažovanou vědou platnou při budování nové socialistické společnosti. Generační střet, který se v padesátých letech minulého století odehrál, byl mladou generací veden v ideologické rovině na bázi dialektického a historického materialismu a souvisel s dobovou politickou situací. Odeznil v šedesátých letech s politickým uvolněním, ale znovu se objevil v době normalizace, i když v poněkud jiné formě. Trvalou hodnotu si udržely Kramaříkovy studie z oblasti agrární etnografie zpracované historicko-srovnávací metodou a opírající se o terénní výzkumy, stejně jako práce etnokartografické.

Miroslav Válka

Ústav evropské etnologie FF MU Brno

Poděkování Josefu Kandertovi

Fascinace starověkou egyptskou kulturou, touha po účasti na vykopávkách a objevování uměleckých děl vytvořených před dávnými staletími lákaly nejednoho středoškoláka k vysněnému, a především k atraktivnímu studiu egyptologie. Avšak osud to zařídil jinak a mladý Josef Kandert (nar. 22. července 1943

v Praze) nastoupil na začátku šedesátých let na obory afrikanistika a etnografie a folkloristika na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Kromě významných pedagogických osobností (Ladislav Holý, Milan Stuchlík, Josef Wolf, Soňa Švecová) ovlivňovali zrání Josefa Kanderta i odborní pracovníci Náprstkova muzea asijských, afrických a amerických kultur (Erich Herold).

V Náprstkově muzeu začal Josef Kandert působit již jako student a během dalších téměř čtyřiceti let prošel pracovními pozicemi od dokumentátora, přes kurátora afrických sbírek, vedoucího etnografického oddělení až po zástupce ředitelky. Převážně v sedmdesátých a osmdesátých letech se podílel na desítkách větších či menších výstav, k nimž připravoval doprovodné katalogy (*Nigérijská keramika*, *Argonauti čtyř světových stran*, *Hračky* ad.), a na stálé expozici Afriky. Průběžně publikoval ke stovce textů vztahujících se k africkým (a islámským) sbírkám, sběratelům a sběratelství a k muzejní problematice a další desítky příspěvků o přírodních národech. V roce 1984 se podařilo vydat v nakladatelství Mladá fronta téměř čtyřsetstránkové souhrnné dílo *Afrika*.

Josef Kandert patřil ke generaci etnologů, kteří byli na vrcholu svých sil postiženi politickými poměry, zvláště po roce 1970. Ačkoli podstatou jejich práce byl terénní výzkum i seznamování se s muzejními fondy v cizích zemích, nebyly jim umožněny zahraniční výjezdy v potřebném rozsahu. K několikaměsíčním cestám patřily alespoň studijní pobyty v Nigérii, USA, Zimbabwe, Velké Británii a Maroku a expertní výjezdy do Angoly a Zambie. Návštěvy dalších destinací (Portugalsko, Španělsko, Etiopie ad.) měly spíše krátkodobý charakter.

Tyto vnější okolnosti, ale zároveň studium etnografie a nepochybně i liv pedagožky Soni Švecové a později dalších slovenských kolegů (Ján Botík, Milan Leščák), připoutaly zájem Josefa Kanderta ke střednímu Slovensku, kde měl možnost při opakovaných terénních výzkumech uplatnit metody sociální antropologie. Jeho diplomová práce (*Význam matrilineárních pokrevně příbuzenských skupin pro soudržnost bilineárních společností*, 1966) i kandidátská práce (*Členství v totálních skupinách a chování jednotlivce*, 1969), kterou ukončil vědeckou aspiranturu v Ústavu pro etnografii a folkloristiku ČSAV, vyústily následně v devadesátých letech v habilitační práci (*Hornáci a Dolňáci. Duální svět středoslovenských vesničanů v posledních třiceti letech*, 1996) na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy, kde se stal v roce 1998 vedoucím katedry sociologie.

Po roce 1990 stupně muzejní sféru vystřídala půda vysokoškolská. Kromě Fakulty sociálních věd to byla Filozofická fakulta a posléze Fakulta humanitních studií na Univerzitě Karlově, ale Josef Kandert vedl kurzy též na univerzitách v Plzni a v Pardubicích. V roce 2004 byl jmenován profesorem orientalistiky. Intenzivní pedagogická dráha trvala až do roku 2016, ale zároveň byl Josef Kandert po celá léta vyhledávaným přednášejícím, když dovedl široké veřejnosti poutavě zprostředkovat poznatky hmotné, sociální i duchovní kultury přírodních

národů. Dar precizně a srozumitelně formulovat vědecké teorie, metody a realie vyústil v autorství mnoha věcných i personálních encyklopedických hesel, např. v *Encyklopedii lidové kultury Slovenska*, v *Lidové kultuře*. *Národopisné encyklopedii Čech, Moravy a Slezska*, v *Malém etnologickém slovníku* apod.

V roce 2021 vydal Národní ústav lidové kultury ve Strážnici osobní bibliografii Josefa Kanderta (sestavil Zdeněk Uherek) jako přílohu časopisu *Národopisná revue*. Soupis zahrnuje 500 položek, což je úctyhodné číslo. Přesto nevypovídá o všestrannosti profesora Kanderta. Především po roce 1990 se stal členem několika odborných, obnovených i nově vzniklých organizací (např. v letech 1991–1996 byl předsedou *Národopisné společnosti*), byl zapojen do mnoha redakčních rad (*Český lid*, *Religio*) a grémií, podílel se na formování studia afrikanistiky, antropologie, sociologie, religionistiky a politologie na fakultách Univerzity Karlovy. Byl zahrnován nesčetnými požadavky na členství v habilitačních, jmenovacích a hodnotících komisích, neodmítal recenzní posudky na publikace a časopisecké články, sám se věnoval také překladům zahraniční literatury.

Je obdivuhodné, že při svém pracovním vyčerpání našel čas na další zájmy, spojené do velké míry s výtvarnou kulturou Evropy i jiných kontinentů. Pak bylo možné jej potkat s jeho paní Olgou Kandertovou na lecjaké, i zdánlivě tematicky odtahité výstavě. Když se v odborných kruzích rozšířila zpráva, že Josef Kandert 8. prosince 2022 opustil tento pozemský svět, museli jsme si přiznat, že etnologie, antropologie i afrikanistika se ocitly bez dosavadní tak samozřejmé záštity, bez osobnosti velkého formátu, bez všeobecně přijímaného teoretika a znalce, velkorysého, tolerantního a obětavého člověka. A mnozí jsme si bolestně uvědomili, že jsme ztratili moudrého učitele, laskavého mentora a patrona. Jeho životním krédem, kterému skutečně dostál, byla zdvořilost a slušnost. Není pravda, že každý je nahraditelný. Děkujeme, pane profesore.

Alena Křížová

Ústav evropské etnologie FF MU Brno

Vzpomínka na Mirjam Moravcovou (22. 3. 1931 – 10. 3. 2023)

Ve věku nedožitých devadesátí dvou let nás 10. března 2023 opustila PhDr. Mirjam Moravcová, CSc., badatelka, která se mimořádně zasloužila o rozvoj české etnografie. Význam její osobnosti a díla byl již na stránkách odborného